

Akcenty, interpunkčné znamienka a číslice.

Akcenty sú diakritické (rozlišovacie) znamienka – bodka, dvojbodka, mäkčeň, dĺžeň, vokáň, krúžok atď. Latinčina až na malé výnimky akcenty nepoužívala.

(Z nášho pohľadu trochu kuriózne bolo označovanie dlhého Í. v antickom Ríme. Jednoducho sa vyhotovilo o niečo vyššie než ostatné písmená. Neskôr sa začala používať zložka EI.

Prvý akcent, ktorý sa stal súčasťou písmového znaku, bola bodka nad písmenom i. Objavuje sa už na začiatku gotického obdobia. Pôvodne nemá tvar bodu, ale čiarky, ktorá nemá za úlohu meniť kvantitu tejto hlásky, ale odlíšiť ju v texte od podobne písaných písmen m, n a u. Adekvátne sa tento akcent ustálil aj nad písmenom j.

Majster Jan Hus pri reforme českého jazyka zaviedol používanie diakritických znamienok, hoci ešte nie v takej podobe, ako ich poznáme teraz. Mäkké spoluhlásky označoval, namiesto terajšieho háčka bodkou – „nabodeníčko krátké“. Jeho vynálezom bolo aj „nabodeníčko dlouhé“, teda dnešný dĺžeň.)

Akcent je neoddeliteľná súčasť abecedného znaku. Musí tvoriť so základným abecedným znakom štýlovo jednotný celok. Nemá byť nápadnou dominantnou časťou písmového znaku, ale len jeho funkčným doplnkom. Nesprávny tvar akcentu narúša jednotu textu, preto musí čo najviac splyvať s písmenom, ku ktorému patrí. To sa dosahuje primeranou veľkosťou a šírkou voči základnému znaku, správnu polohou nad znakom, zhodným optickým sklonom, správnym tieňovaním uplatňovaným pre celú abecedu a zhodným štýlovým a kresbovým riešením s daným rezom písma.

Kresba akcentov je spravidla rozdielna pri použití minuskulových alebo verzáľkových znakov. Nad verzáľkami bývajú obyčajne z technických, ale i z grafických dôvodov kreslené plochšie než nad minuskulami. Zvláštnym problémom je kresba mäkčiaceho znaku pre písmená Ľ, đ, ť, ĺ, ktorý sa rieši spravidla použitím apostrofu (pokiaľ autor abecedy nevyriešil tento problém inak už v návrhu). Špecifickými akcentmi slovenčiny sú dĺžne nad slabikotvornými spoluhláskami Í a ĺ, kde musíme dať pozor, aby dĺžeň bol dostatočne odlišený od zmäkčujúceho akcentu pri týchto literách.

Niekedy zmenou tvaru písmena, ale najmä použitím akcentov sa počet doplnkových litier vo všetkých abecedách na latinskom základe zvýšil a presahuje tak poldruha stovky, oproti dvadsiatim šiestim, ktoré sa používajú v angličtine. Tak napríklad z písmena i vzniklo ešte deväť ďalších znakov (grafém), z a desať, z e štrnásť a z písmena o šesťnásť plus tri varianty znakov v niektorých afrických abecedách. Vzorníky písem zväčša akcenty neobsahujú, pretože takmer každá národná abeceda má svoje charakteristické písmená s akcentmi. Preto sa tento problém rieši pre každý národný jazyk zvlášť (prípadne pre skupinu jazykov).

Interpunkčné znamienka (bodka, čiarka, bodkočiarka, dvojbodky, otáznik, výkričník, zátvorky, úvodzovky, apostrof, pomlčka a spojovník) vznikali tiež postupným vývojom.

(V antickom Ríme sa oddeľovali od seba slová bodkami uprostred písmovej výšky. Oddeľovanie slov medzerami sa začalo používať v karolínskych rukopisoch a od 11. storočia nie je vzácnosťou delenie slov na konci riadkov deliacim znamienkom.)

Interpunkčné znamienka, na rozdiel od akcentov, nie sú súčasťou písmového znaku, sú to samostatné znaky. Podobné grafické zásady ako u akcentov platia i pre interpunkčné znamienka. Každý autor abecedy ich musí riešiť v súlade s kresbou daného písma, jeho rezom, duktom, šírkou a výškou.

Číslice sú neoddeliteľnou súčasťou každej abecedy.

Starí Rimania (preto **rímske číslice**) používali pre vyjadrenie počtu písmové znaky, z ktorých základné sú: I – 1, V – 5, X – 10, L – 50, C – 100, D – 500, M – 1000. Ostatné čísla sa vyjadrovali radením týchto znakov vedľa seba pripočítavaním alebo odpočítavaním. Znaky sa spočítavali, keď mali rovnakú alebo menšiu hodnotu za sebou, napr. MMDCLXII – 2662. Odpočítavali sa znaky s menšou hodnotou od nasledujúceho s väčšou hodnotou, napr. IV – 4, CM – 900. V staršej forme písania čísel 4, 9, 40 atď. prevládalo sčítanie, teda IIII, VIIII, XXXX, ale od 14. storočia prevládalo odčítanie, teda IV, IX, XL. Väčší počet sa vyjadroval v rôznych dobách dost

odlišne. V texte sa číslice odlišovali od písmen abecedy tak, že sa kládli medzi bodky, alebo sa zvrchu a zospodu dávali vodorovné čiary. Tento spôsob je živý dodnes a často sa v písanom texte používa. Dnes rímske číslice používame len na označovanie menšieho počtu, ako je napríklad očíslovanie kapitol, odsekov, mesiacov v dátume, na písanie storočí a pod.

V ostatných prípadoch používame tzv. **arabské číslice**. Meno dostali podľa Arabov, prostredníctvom ktorých sa dostali do Európy. Pôvod týchto znakov je pravdepodobne v Indii, kde ich používali už v 3. storočí pred n.l., Arabi ich poznali v 8. storočí n.l. a v Európe sa rozšírili až v priebehu 12. storočia, ale ich používanie bolo vymedzené len v matematike. Iba zavedením kníhtlače v 15. storočí sa začali uplatňovať vo väčšej miere. Ich tvar sa stabilizoval v minuskulovej forme – tzv. medievalové číslice. Tieto číslice, podobne ako minuskuly, majú rôznu výšku (sú skákavé). Základnú minuskulovú výšku majú číslice 1, 2, 0, s horným dot'ahom sú čísla 6, 8, a s dolným dot'ahom sú čísla 3, 4, 5, 7 a 9. Akékoľvek iné striedanie tvarov je nesprávne. V období klasicizmu, na prelome 18. a 19. storočia, sa kresba číslic upravila do majuskulovej formy. Medievalové číslice sú vhodné v minuskulovom texte, klasicistická forma zasa vo verzáľkovom, v tabuľkách a v matematike.

1234567890 1234567890